

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

Кафедра української мови і літератури

Олена Семенов, Наталя Пономаренко

КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ

Програма навчальної дисципліни

Кваліфікаційний рівень – магістр
(Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література))
Освітня програма Середня освіта
(Українська мова і література. Англійська мова)

Семенов О., Пономаренко Н. (2020). КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ. Програма навчальної дисципліни. Кваліфікаційний рівень – магістр (Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)); освітня програма Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова).- 39с.

У програмі подано основні питання культури наукової української мови; перелік загальних та фахових компетентностей, у т.ч. медіаосвітньої компетентності, академічної культури. Програма сертифікована у рамках проекту "Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність", що виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів за підтримки Посольств США та Великої Британії у співпраці з МОН України та Академією Української преси.

Semenog O., Ponomarenko N. (2020). CULTURE OF SCIENTIFIC LANGUAGE. Curriculum of the discipline. Qualification level - master (Specialty: 014 Secondary education (Ukrainian language and literature); educational program Secondary education (Ukrainian language and literature. English language) .- 46p.

The program presents the main issues of the culture of the scientific Ukrainian language; list of general and professional competencies, including media educational competence, academic culture. The program is certified under the project "Study and Distinguish: Info-Media Literacy", implemented by the Council for International Research and Exchanges with the support of the USA and British Embassies in cooperation with the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Academy of Ukrainian Press.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 13 від 31 березня 2020 р.

Завідувач кафедри

Семенов О.М., д.пед.н., професор

Погоджено науково-методичною комісією факультету іноземної та слов'янської філології (Протокол №8 від 16 квітня 2020 р.).

Голова

Семенов О.М., д.пед.н., професор

Затверджено вченою радою факультету іноземної та слов'янської філології (Протокол №9 від 30 квітня 2020 р.).

Голова

Коваленко А.М., канд. філ., н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 7	Освітній ступінь: магістр	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 210		Рік підготовки:	
		5-й	5-й
		Семестр	
		2-й	1-й
		Лекції	
		30 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		34 год.	8 год.
		Консультації	
		2 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		144 год.	194 год.
		Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни – розширити уявлення магістрантів про українську наукову мову, мовні засоби наукового тексту, формування мовнокомунікативної компетентності дослідника для успішної презентації результатів професійної /наукової діяльності. Унікальність навчальної дисципліни в освітньо-професійній програмі полягає у формуванні академічної культури дослідника, творчому застосуванні мовленнєвих умінь у продукуванні текстів наукових жанрів.

Завдання навчальної дисципліни:

- формування у магістрантів знань щодо специфічних рис писемної та усної форм наукового стилю української літературної мови, основних жанрових різновидів наукового стилю; головних категорій, властивостей, структури, мовних засобів організації наукової інформації в науковому тексті, щодо культури конспектування, анутовання, реферування, редагування, перекладу наукового тексту;

- формування у магістрантів умінь щодо пошуку і використання необхідної інформації з лексикографічних, довідниково-енциклопедичних, наукових, навчальних, навчально–методичних видань у процесі підготовки магістерської роботи, її апробації та в подальшій професійній (науковій) діяльності;

- розвиток у магістрантів навичок усної та письмової презентації результатів наукового дослідження українською мовою, умінь операційної обробки наукових текстів різних жанрів наукового стилю і жанрів; моделювання зв'язних наукових текстів різних жанрів, у тому числі з використанням інформаційних технологій.

Мета і завдання навчальної дисципліни спрямовані на формування у магістрантів здатності розв'язувати складні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру у процесі професійної діяльності в галузі мовної освіти та / або навчання, що передбачає удосконалення вмінь та навичок професійно-педагогічної комунікації державною мовою (**інтегральна компетентність**).

Вивчення навчальної дисципліни «Культура наукової мови» спрямоване на формування у магістрів передбачених освітньою програмою компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1	Знання та розуміння специфіки професії і предметної галузі, основних концепцій, базових філологічних понять. Здатність діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності. Здатність цінувати різноманітність та мультикультурність світу, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співпраці.
	ЗК 2	
	ЗК 3	
	ЗК 5	
	ЗК 6	
	ЗК 7	
	ЗК 8	
	ЗК 9	

		<p>Здатність здійснювати пошук, оброблення, аналіз, систематизацію, критичне осмислення інформації з різних джерел; навички використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.</p> <p>Здатність діяти відповідально і свідомо, дотримуватися трудової дисципліни, планування та управління часом.</p> <p>Здатність визначати, формулювати та розв'язувати складні професійно-педагогічні проблеми, які вимагають інтеграції знань та практичних умінь з різних наук.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою, уміння правильно, логічно, ясно будувати своє усне та писемне мовлення.</p> <p>Здатність спілкуватися іноземною мовою, використовувати знання іноземної мови у професійній діяльності.</p>
<p>Фахові компетентності спеціальності (ФК)</p>	<p>ПК-1 ПК-2 ПК-3 ПК-4 ПК-5 ПК-6 ПК-8 ПК-10</p>	<p>Здатність самостійно опанувати нові знання за спеціальністю, вільне володіння науковим інструментарієм у галузі філологічної та методичної науки для використання у професійній діяльності.</p> <p>Здатність осмислювати мистецтво слова як систему, розуміти еволюційний шлях розвитку української мови та мовознавства, української / світової літератури та літературознавства.</p> <p>Здатність до формування індивідуального ораторського стилю; уміння чітко і зрозуміло висловлювати думку, використовуючи знання законів техніки мовлення; вести розгорнутий академічний монолог/діалог із фахової проблематики (лекція, доповідь, виступ, огляд, промова тощо), володіти полемічним мистецтвом.</p> <p>Здатність виконувати різні види лінгвістичного, літературознавчого аналізу, до опанування технології роботи з фаховим текстом, реферувати, анотувати, редагувати, перекладати, укладати, нормативно вживати засоби наукової мови.</p> <p>Здатність орієнтуватися в основних тенденціях суспільного життя, мовної освіти та визначати власну позицію, вивчати, критично осмислювати й упроваджувати у власну</p>

		<p>педагогічну та наукову діяльність передовий український та світовий досвід відомих науковців та вчителів.</p> <p>Володіння методологією і методами наукового дослідження, уміння виконувати завдання проблемно-пошукового, дослідницького, творчого характеру.</p> <p>Здатність виконувати комплексний дослідницький проект з актуальних проблем філології, методики та інших, суміжних із філологією, галузей знань; брати участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії).</p> <p>Уміння організовувати освітній процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток учнів або студентів.</p>
--	--	--

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зміст курсу тісно пов'язаний з попередньо вивченими навчальними дисциплінами: «Сучасна українська літературна мова», «Стилістика української мови», «Культура української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Методика навчання української мови».

Методи навчання: проблемний, дослідницький, частково-пошуковий, інтерактивно-комунікативний (вебінари, тренінги, презентації, конференції).

3. Результати навчання за дисципліною

Результати навчання за дисципліною базуються на програмних результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою, є достатніми для успішного здійснення професійної діяльності, компетентного вирішення складних завдань інноваційного та дослідницького характеру в галузі мовної освіти, а також /або подальшого навчання на третьому рівні освітньо-наукового циклу вищої освіти – 8-му кваліфікаційному рівні НРК, підвищення наукового рівня в аспірантурі закладів вищої освіти і науково-дослідних установ України та за кордоном.

Програмні результати навчання		
Знання:	ПРЗ 1 ПРЗ 4 ПРЗ 6 ПРЗ 7 ПРЗ 9 ПРЗ 10	Розуміння шляхів інноваційного розвитку системи вищої освіти України в умовах реформаційних перетворень. Поглиблені знання сучасного мовознавства, академічної риторики, культури наукової української мови

		<p>Розуміння методів та прийомів навчання/викладання української мови в закладах освіти; базові уявлення про сучасні методи і методологію наукових досліджень у галузі філології та методики української мови.</p> <p>Знання полемічного мистецтва, техніки мовлення, експресивно-логічних засобів мови.</p> <p>Знання сучасних методик і технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних для успішного, ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукових досліджень.</p>
Уміння:	<p>ПРУ 1</p> <p>ПРУ 2</p> <p>ПРУ 3</p> <p>ПРУ 4</p> <p>ПРУ 6</p> <p>ПРУ 8</p> <p>ПРУ10</p>	<p>Володіє науковим інструментарієм у галузі філології, проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі філології та методики української мови.</p> <p>Уміє застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання фахової інформації з різних джерел, у т.ч. цифрових для розв'язання проблем професійної (освітньої та наукової) діяльності.</p> <p>Уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію.</p> <p>Проектує і проводить різні види занять з урахуванням інноваційних технологій.</p> <p>Здатний/а діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>Бере участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії).</p> <p>Уміє будувати і втілювати ефективну стратегію професійного саморозвитку і самовдосконалення.</p>
Комунікація	<p>ПРК 1</p> <p>ПРК 2</p> <p>ПРК 3</p>	<p>Вільне компетентне спілкування державною мовою з широким колом фахівців, із громадськістю у галузі професійної та/або наукової діяльності.</p> <p>Ефективна взаємодія в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп; педагогічна комунікація у процесі навчання/викладання української мови.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	<p><i>Відмінно</i> – високий рівень володіння теоретичними знаннями культури наукової мови, академічної риторики, полемічного мистецтва, техніки мовлення, експресивно-логічних засобів мови; володіє базовими уявленнями про сучасні методи і методологію наукових досліджень у галузі філології та методики української мови та літератури; достатньою мірою володіє науковим інструментарієм у галузі філології, проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі філології та методики української мови та літератури; уміє застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання фахової інформації з різних джерел, у т.ч. цифрових для розв’язання проблем професійної (освітньої та наукової) діяльності; уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; уміє виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичними нормами; бере участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії); ефективно взаємодіє в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп.</p>
82-89	<p><i>Добре</i> – достатній рівень володіння теоретичними знаннями й уміннями читати, сприймати науковий текст; виділяти головну, суттєву інформацію; аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з</p>

	<p>першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами. Відповідь логічна, послідовна, змістовна.</p>
74-81	<p><i>Добре</i> – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками. Студент показав середньо-достатній рівень сформованості уміннями читати, сприймати науковий текст; виділяти головну, суттєву інформацію; аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами. Відповідь послідовна, але допускаються неточності у володінні лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами.</p>
64-73	<p><i>Задовільно</i> – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами. Відповідь неповна, не завжди чітка, логічна, послідовна, допускаються неточності у володінні лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами.</p>

60-63	<p><i>Задовільно</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього. Студент показує нижче середнього рівень сформованості вмінь аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами. Відповідь неповна, допускаються неточності у володінні лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами, допускаються фактичні помилки.</p>
35-59	<p><i>Незадовільно</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни. Студент показує низький рівень сформованості вмінь аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів. Студент не володіє навчальним матеріалом, не спроможний відтворити загальновідомі мовні явища й положення.</p>
1-34	<p><i>Незадовільно</i> – низький рівень знань, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни.</p>

Розподіл балів

Поточний контроль																			Ра- зом	Сума	
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2									РОЗДІЛ 3					76	100	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19			
Поточний контроль																					
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			
Контроль самостійної роботи																					
8					8									8					24		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
--	-------------	-------------------------------

Сума балів за всі види навчальної діяльності		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути: тестування, наукові статті, відгуки-рецензії, підготовлені студентами, наукові проекти, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, контрольна робота, виступи (доповіді, промови, організація дискусії на наукових конференціях тощо).

6. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КУРСУ

Тема 1.1. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника.

Наука як феномен культури. Наука як вища форма інтелектуальної самореалізації особи. Вимоги до особистості науковця: наукова послідовність, інтелектуальна незалежність, наукова одержимість, наполегливість, нестандартність мислення, антипатія до догматизму і суб'єктивізму, наукова скромність, наукова коректність, стриманість, терпимість, комунікабельність, критично-рефлексивний стиль наукового мислення, наукова дисципліна, наукова толерантність. Авторське право. Наукова добросовісність і етика вченого.

Мовна культура науковця. Вияв рівнів мовної культури науковця (рівня мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного вибору, володіння фаховою метамовою. Виховання мовної культури науковця в Україні і за кордоном.

Науковий ідіостиль. Науковий діалог. Діалогова позиція наукового наставника. Роль ученого-наставника у формуванні мовної особистості молодого дослідника. Основні соціальні фактори впливу на формування української

мовної особистості педагога-дослідника. Участь студентів у діяльності науково-дослідної лабораторії «Академічна культура дослідника», ресурсного центру професійного розвитку вчителя української мови і літератури <https://www.facebook.com/groups/738691996506908/>.

Тема 1.2. Науковий стиль української мови у професійному спілкуванні.

Мета, завдання, сфера використання, основні функції наукового стилю.

Підстили наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота (курсова, дипломна, магістерська), дисертація, доповіді, тези.

Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо). Науково-популярний підстиль і його жанри.

Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракти та інструкції для підприємств, резюме, повідомлення про досліді, інструкція, науковий звіт, аналітична записка, службовий лист, устав, положення).

Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис.

Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник.

Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін.

Традиційні стильові ознаки наукової мови (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність і однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність, безособовість та ін.). Образність та експресивність у науковому стилі. Інформативна та перформативна функції наукової мови.

Тема 1.3. З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови.

Розширення сфери діяльності людей як умова виникнення наукового стилю. Елементи наукового стилю української мови в давній книжній українській мові. Наукові твори Київської Русі.

Збагачення тематики наукових творів з філософії, риторики, історичної мемуаристики в кінці XVI – на початку XVIII ст. Розширення жанрового спектру (трактати, описи дослідів, огляди з певної галузі науки, літописи, хроніки та ін.). Наукові твори Острозької, Києво-Могилянської академії.

Особливості українського наукового тексту кінця XIX – початку XX ст.: полемічність, діалогічність, образність, комунікативно-прагматичні складові наукового викладу.

Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка: формування української наукової термінології.

Мовна особистість ученого певної історичної епохи. Духовна енергія, життєстійкість, талановитість самобутньої натури, установка на діалогове начало. Новий стиль наукового мовлення у праці "Із секретів поетичної творчості" І.Франка. Домінанти наукової творчості у мовознавчих студіях О.Потебні, М.Драгоманова. "Десять заповідань простого писання і редагування" І.Огієнка. "Уваги до сучасної української літературної мови" О.Курило.

Діяльність Термінологічної комісії при Українській академії наук. Вироблення української спеціальної термінології в Інституті української наукової мови.

Розвиток української наукової мови на сучасному етапі. Українська наукова мова у працях мовознавців і термінологів К.Городенської, С.Єрмоленко, С.Караванського, Т.Кияка, О.Кочерги, М.Кратка, Л.Мацько, Н.Непийводи, В.Перхач, Л.Полюги, О.Пономаріва, Р.Рожанківського, О.Сербенської, Л.Симоненко та ін.

Роль і місце лексикографії в розвитку наукової української мови. Міжнародні та всеукраїнські наукові конференції з проблем української науково-технічної термінології.

Тема 1.4. Мовні засоби української наукової мови.

Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю. Комунікативні властивості наукової мови (повна вимова звуків, переважно розповідна інтонація, уповільнений темп мовлення).

Засоби милозвучності української мови.

Лексика наукового стилю. Широке використання слів з абстрактним значенням, термінологічної лексики, запозичених слів. Уживання слів у прямому значенні. Відсутність розмовних, просторічних слів, слів з емоційно-експресивним забарвленням.

Цінність терміна в науковому тексті. Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів: точність, асоціативність, варіативність та ін. Особливості синонімії у термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики. Українські відповідники до запозичених термінів. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Поняття «авторський термін». Основні способи термінотворення.

Фразеологізована термінологія і кліше.

Уживання в науковому мовленні іменників II відміни чоловічого роду в родовому та давальному відмінках. Кличний відмінок іменників.

Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників.

Перевага відносних прикметників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників.

Особливості уживання займенників у науковому стилі.

Норми вживання та відмінювання числівників.

Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм.

Уживання прислівників у наукових текстах.

Функціональний діапазон сполучників і прийменників. Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі.

Грамаітичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів.

Синтаксис наукового мовлення. Узгодження, керування, зв'язок між підметом і присудком. Прості ускладнені (однорідними, відокремленими, вставними членами) речення в науковому тексті. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Активні та пасивні конструкції на -но, -то на означення результативності.

Уживання в наукових текстах односкладних речень.

Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень у науковому стилі.

Форми передачі чужої мови (пряма, непряма мова, цитата) у науковому стилі.

Розділ 2. КУЛЬТУРА ПИСЕМНОГО НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ

Тема 2.1. Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти.

Науковий текст як комунікативний блок. Структурні елементи наукового тексту. Причиново-наслідкові зв'язки між компонентами. Функції структурних елементів наукового тексту (пояснення, обґрунтування, уточнення, доповнення, унаочнення та ін.). Аспекти розгляду наукового тексту: змістовий, структурний, прагматичний.

Типи інформації: змістовно-фактуальна, змістовно-концептуальна, змістовно-підтекстова.

Властивості наукового тексту: зв'язність (єдність теми, змісту, оцінки змісту, композиції, зв'язок речень, абзаців), цільність на рівні змісту, функції, форми, наявність меж тексту (початок і кінець), логічність.

Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні.

Принципи відбору наукових текстів: змістовної насиченості і закінченості, наукової інформативності, новизни, доступності, проблемності.

Основні функції різножанрових наукових текстів: інформативна, епістемічна, комунікативна, перформативна, гносеологічна, когнітивна, функція впливу, аргументованого доказу, діалогічна.

Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні. Різновиди наукових текстів: за сферами наукового знання (*науково-технічні, науково-природничі, науково-гуманітарні*), за ступенем узагальнення (первинні і вторинні жанри), за жанровою формою, за функціональним призначенням (теоретичні, методологічні, оглядові, пояснювальні, емпірико-фактологічні, мішаного типу).

Наукові тексти академічного підстилю (статті, дисертації, монографії) Принципи укладання наукових текстів: принципи змістовної насиченості,

наукової інформативності, новизни, змістової закінченості, проблемності. Авторський стиль наукового письма.

Тема 2.2. Композиція писемного наукового тексту.

Поняття композиції в науковому тексті. Основні компоненти композиції.

Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка.

План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту: членування тексту на смислові блоки; визначення основної думки кожного виділеного смислового блоку; формулювання пунктів плану. Графічна культура оформлення плану.

Поділ тексту на абзаци. Абзац як архітектонічна одиниця наукового тексту. Структурні, або композиційні види абзацу. Роль першого речення в абзаці. Смилова закінченість абзацу. Класична форма абзацу: формулювання теми, її розробка, висновки. Єдність змісту і логічна послідовність викладу. Зв'язок речень в абзаці і в тексті. Типи зв'язку: ланцюгова і паралельна. Засоби зв'язку: лексичний повтор, займенниковий повтор, синтаксичний повтор.

Тема 2.3. Культура читання наукового тексту.

Професійне читання наукового тексту. Інформаційно-пошукове, аналітико-критичне, творче читання наукового тексту. Види інформаційно-пошукового читання: бібліографічне (ознайомлення з бібліографічною інформацією, бібліографічний опис джерел, складання списку літератури), переглядове, (виділення тематичних слів), ознайомлювальне, вивчальне. Особливості аналітико-критичного читання (постановка питань, сортування матеріалу під певним кутом зору, коментарі до фрагментів тексту, рецензування тексту). Виховання читацької культури.

Операції читання: сприйняття елементів друкованого тексту; декодування (розуміння), первинна мислительна обробка та інтерпретація вилученої інформації.

Операційна обробка наукового тексту: поділ тексту на смислові частини, сортування смислових частин за їх значенням, групування їх за певними ознаками, виділення існуючих між ними залежностей); співвідношення вилученої інформації з існуючими знаннями; "згортання" інформації, зведення її до основних положень. Виписки, помітки в науковому тексті.

Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом.

Способи викладу в науковому тексті: опис, міркування, розповідь, повідомлення. Їх мета, структурні компоненти, мовні особливості. Наукові тексти-міркування і тексти-докази: семантико-стилістичне розмежування. Індуктивно-дедуктивний і дедуктивно-індуктивний виклад. Міркування-визначення, міркування-порівняння, міркування-доказ і міркування загального типу.

Тема 2.4. Компресія наукового тексту.

Поняття “компресія”, “мовна економія”. Різновиди компресії наукового тексту: тези, конспект, реферат, анотація.

Тези та їх види: прості, основні, складні, похідні, оригінальні. Структура тез: вступ (теза); основна частина; висновки.

Конспект. Особливості конспектування: опорні слова, способи викладу матеріалу, його структурування. Графічні засоби оформлення конспекту. Умовні позначення та скорочення.

Реферування наукового джерела, основні функції. Класифікація рефератів: за належністю до певної галузі знань, способом характеристики первинного документу, кількістю джерел реферування, обсягом або глибиною розгортання теми. План-макет поаспектного аналізу документу при реферуванні. Вимоги до тексту реферату. Основні способи реферативного викладу тексту: Мовні кліше для підготовки реферату наукового джерела.

Анотування наукового джерела, мета, функції. Структура анотації. Ключові слова для анотації. Види анотацій. Мовні стандарти для складання анотації. Мовні огріхи анотацій.

Науковий лист. Особистий лист. Резюме. Заявка на грант. Понятійно-термінологічний апарат. Слова-зв'язки.

Тема 2.5. Мовне оформлення наукового тексту.

(магістерської роботи)

Оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження. Графічне оформлення розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту: членування тексту на смислові блоки; визначення основної думки кожного виділеного смислового блоку; формулювання пунктів плану. Графічна культура оформлення плану.

Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка.

Компоненти вступу: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині, методи дослідження, джерельна база; аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які спирається автор; виділення питань, яким присвячується стаття; формулювання мети і завдання.

Основна частина роботи. Основні розділи основної частини наукової роботи (описовий, аналітичний). Повне обґрунтування отриманих результатів.

Висновки. Загальні висновки і висновки до розділів. Досягнення мети. Перспективи наступних розвідок з питань, що розглядаються.

Посилання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю. Роль посилань у тексті, їх кількість і потреба. Вимоги до посилань.

Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Компіляція і плагіат.

Тема 2.6. Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби

Шляхи наукового пошуку та аналізу обраної теми. Опрацювання літературних джерел. Бібліографічний опис. Робота з українськими ресурсами мережі Інтернет.

Оформлення списку використаних джерел: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку. Оформлення електронних джерел інформації. Оформлення прізвищ та ініціалів у науковому тексті та у списку використаних джерел.

Спеціальні графічні засоби: формули, таблиці, схеми, графіки, креслення. Нумерація формул, таблиць, ілюстрацій. Графічне оформлення ілюстрацій, таблиць та правила подання формул. Умовні позначення та скорочення. Нумерація сторінок.

Тема 2.7. Редагування наукового тексту. Особливості редагування наукового тексту. Види редагування: вичитка; скорочення; обробка; переробка.

Типові недоліки в оформленні наукової роботи.

Вимоги до заголовка: відповідність означеній проблемі, лаконічність, однозначність, конкретність.

Узгодження назви і змісту розділів з темою дослідження. Змістова насиченість і змістова коректність наукової інформації в основній частині. Збереження концептуальної ідеї дослідження. Логіка переходів від одного параграфа до наступного. Стилистична одноманітність формулювань. Дотримання принципу авторської скромності. Висновки наукової роботи: узгодженість між назвою, метою, завданнями і висновками.

Типові помилки при цитуванні.

Типові недоліки в оформленні наукової роботи.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Експресивно забарвлені слова в неекспресивному мовленні, недоречне використання розмовних, просторічних слів, вульгаризмів, застарілих слів і неологізмів, неправильне вживання слів з переносним значенням.

Помилки у вживанні фразеологічних зворотів, синонімів, неправильне використання запозиченої лексики.

Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів.

Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Змішування прямої і непрямої мови.

Проблеми перекладу наукових текстів. Форми та види перекладу. Переклад термінів галузі.

Машинний переклад наукових текстів. Причини виникнення помилок під час комп'ютерного перекладу.

Тема 2.8. Наукова стаття як самостійний науковий твір

Види наукової статті: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів. Методи написання статті: конструктивно-синтетичний; критико-аналітичний. Етапи роботи над науковою статтею.

Обсяг наукової статті. Структура наукової статті. Вимоги до змісту, форми, мови наукової статті.

Мовні кліше в науковій статті: для передачі мотивації актуальності теми і важливості дослідження; розгляду історії та сучасного стану розробки питання в науковій літературі; формулювання мети і завдань, викладу суті дослідження. Цитування у статті. Лексико-граматичні конструкції для оформлення власного бачення проблеми. Мовні засоби для передачі впевненості, критики, незгоди, спростування, припущення. Мовні кліше для висновків, пропозицій.

Мовні огріхи в науковій статті.

Самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях.

Тема 2.9. Наукова рецензія і науковий відгук.

Рецензія та її функції (інформувальна, оцінювальна, прагматична, рекламна). Основні елементи рецензії. Етапи підготовки рецензії. Критерії оцінки наукового твору.

Вимоги до рецензії: повнота, глибина, всебічність розкриття теми; новизна та актуальність поставлених завдань і проблем (для певної галузі знань, розв'язання практичних завдань тощо); коректність аргументації і системи доказів; достовірність результатів; переконливість висновків; творче використання наукової і методичної літератури з означеної проблеми; повнота списку використаних джерел; ступінь самостійності автора рецензованої роботи; мова наукового тексту; культура цитування.

Виявлені недоліки та прорахунки в рецензованій роботі. Аргументування зауважень. Загальна оцінка роботи. Мовні кліше для написання рецензії та відгуку.

Відгук. Види відгуків. Вимоги до відгуку: оцінювання актуальності, повноти і завершеності роботи, напрямів упровадження одержаних результатів, умінь студента працювати з науковою і довідковою літературою, з електронними ресурсами; характеристика рівня розвитку дослідницьких навичок, ступеня самостійності, умінь організувати роботу над змістом структурних частин; обґрунтування цінності отриманих результатів і висновків, їх відповідність поставленим цілям і завданням, оцінювання новизни практичної частини; дотримання графіку виконання роботи і відповідальності виконавця, його організованості, підтвердження готовності виконаної роботи до захисту.

РОЗДІЛ 3

Культура усної наукової комунікації

Тема 3.1. Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки.

Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу.

Основні структурні елементи виступу.

Етапи підготовки наукового виступу. Іntenція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація.

Іntenція (винайдення). Формування задуму, визначення мотивації виступу. Тема, ідея, концепція виступу. Вимоги до назви теми виступу: лаконічність, зрозумілість, конкретність. Мета виступу.

Збір, систематизація, критичне осмислення науково-довідкового друкованого й електронного матеріалу. Запис прочитаного. Вимоги до записів. Посилання на літературні джерела.

Етапи виступу. Диспозиція (розташування). Обмірковування матеріалу, структурування його за різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним). Складання деталізованого плану виступу (вступу, основної частини, висновків). Композиція виступу: блоки, акумуляція деталей, акцентування суттєвих моментів. Визначення проблем дискусійного характеру. Добір фактичного матеріалу (в т. ч. можливих таблиць, діаграм, графіків, схем тощо) до кожного пункту розробленого плану. Прогнозування можливих запитань слухачів та відповідей під час обговорення виступу. Формулювання висновків. Обмірковування вступної частини наукового виступу.

Елокуція (словесне оформлення думки). Редагування ключових слів, стилістичне оформлення виступу. Перевірка матеріалів виступу на відповідність основним вимогам; логіці викладу, точності інформації, чинним мовним/мовленнєвим нормам. Вибір мовних засобів. Мовні огріхи у виступі.

Меморія (запам'ятовування). Підготовка виступу з опорою на текст. Опанування тексту риторично (необхідні паузи, модуляція голосу). Тренування виступу. Проведення хронометражу виступу. Внесення необхідних уточнень і виправлень у тексті виступу.

Тема 3.2. Культура наукового виступу.

Акція, або публічне виголошення промови. Психологічні і логічні паузи у виступі. Техніка мовлення, дихання, голос, дикція, темп, паузи, інтонація, наголос. Потенційна мова жестів. Використання власних голосових можливостей. Різноманітність тональних рисунків у виступі. Дотримання регламенту виступу. Контакт з аудиторією. Міміка і жестикуляція.

Недоліки в усному науковому мовленні: алогічність і алогізми в конструюванні тексту; невиправдані повтори, недостатньо або надлишкова інформація.

Релаксація (ослаблення напруження), самоаналіз. Аналіз змістової і композиційної сторони виступу крізь призму спілкування з аудиторією, її сприйняття адресатом. Характер концентрації уваги, основні причини її ослаблення. Прийоми контакту з аудиторією. Аналіз відповідей на питання аудиторії.

Типові порушення норм у стилі викладу наукової роботи.

Тема 3.3. Наукова дискусія.

Монологічні (доповідь, повідомлення, виступ) та діалогічні (наукова бесіда, дискусія) жанри усного наукового мовлення

Наукові конференції, наукові дискусії, творчі диспути як засіб вияву культури наукової мови.

Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Вербальні і невербальні засоби встановлення і підтримки контакту оратора з аудиторією.

Емоційність і коректність виступу. Основні види аргументів.

Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови. Роль "рецензента" на прес-конференції.

Етикет публічного захисту наукової роботи. Мовна поведінка здобувача (виклад зміст, переконання опонентів, вираження згоди /незгоди, вдячності).

Тема 3.4. Культура аудіювання наукового тексту.

Аудіювання наукового тексту. Способи аудіювання: зосереджене, уважне, неуважне. Види аудіювання: *нерефлексивне* (уміння уважно слухати), *рефлексивне* (активне втручання в мовлення співбесідника, створення сприятливих умов для спілкування). Типи слухачів. Основні стилі слухання: рефлексивне, пасивне, емпатичне, критичне.

Образ оратора: зовнішність, манери промовця, жести і міміка промовця.

Образ аудиторії. Умови ефективної мовленнєвої комунікації. Шляхи подолання опору аудиторії. Мовленнєвий вплив. Комунікативні закони. Комунікативна позиція, способи її посилення. Культура слухання.

Тема 3.5. Комп'ютерна презентація наукового виступу.

Комп'ютерний дискурс. Комп'ютерна презентація наукового виступу. Мета й ознаки електронної презентації наукового виступу: поліадресатність; варіативність. Виділення тексту кольором, великими буквами, шрифтами (курсивом, жирним, напівжирним, підкресленим). Використання рисунків, фотографій, художніх ілюстрацій.

Комунікативні стратегії: стратегія привернення уваги, стратегія інформування. Комунікативне завдання адресата при сприйнятті електронного тексту, розташованого в мережі Інтернет: перехід від пасивного до активного засвоєння наданої в тексті інформації. Інтерактивне спілкування з авторами наукових текстів.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лек	пр	кон	ср		лек	пр	кон	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади курсу										
Тема 1.1. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника	11	2	1	2	6	13	2	1		10
Тема 1.2. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	13	2	1		10	13	2	1		10
Тема 1.3. 3 історії становлення і розвитку наукового стилю української мови	16	4	2		10	13	2	1		10
Тема 1.4. Мовні засоби української наукової мови	20	4	6		10	11		1		10
Разом за розділом 1	60	12	10	2	36	50	6	4		40
РОЗДІЛ 2. Культура писемного наукового мовлення										
Тема 2.1. Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти	10	2	2		6	10				12
Тема 2.2. Композиція писемного наукового тексту	10	2	2		6	9				12
Тема 2.3. Культура читання наукового тексту	13	1	2		10	8				10
Тема 2.4. Компресія наукового тексту	14	2	2		10	8				12
Тема 2.5. Мовне оформлення наукового тексту	13	2	1		10	8				12
Тема 2.6. Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби	12	1	1		10	8				10
Тема 2.7. Редагування наукового тексту	14	2	2		10	8				12
Тема 2.8. Наукова стаття як самостійний науковий твір	13	1	2		10	8				10
Тема 2.9. Наукова рецензія і науковий відгук	13	1	2		10	8				12
Разом за розділом 2	112	14	16		82	75				102
РОЗДІЛ 3. Культура усної наукової комунікації										
Тема 3.1. Виступ із науковим повідомленням:	6,5	0,5	2		4	8		2		10

структура, етапи підготовки.										
Тема 3.2. Культура наукового виступу	6,5	0.5	2		4	8				10
Тема 3.3. Наукова дискусія.	7	1	2		4	8				12
Тема 3.4. Культура аудіювання наукового тексту.	5	1			4	8				10
Тема 3.5. Комп'ютерна презентація наукового виступу.	13	1	2		10	8		2		10
Разом за розділом 3	38	4	8		26	40		4		52
Усього годин	210	30	34	2	144	165	6	8	2	155

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма

1.	Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника	2	2
2.	Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	2	2
3.	З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови	4	2
4.	Мовні засоби української наукової мови	4	
5.	Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти	2	
6.	Композиція писемного наукового тексту	2	
7.	Культура читання наукового тексту	1	
8.	Компресія наукового тексту	2	
9.	Мовне оформлення наукового тексту	2	
10	Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби	1	
11	Редагування наукового тексту	2	
12	Наукова стаття як самостійний науковий твір	1	
13	Наукова рецензія і науковий відгук	1	
14	Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки.	0.5	2
15	Культура наукового виступу	0.5	
16	Наукова дискусія.	1	
17	Культура аудіювання наукового тексту.	1	
18	Комп'ютерна презентація наукового виступу.	1	2

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника	4	2

	З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови	4	
2	Мовні засоби української наукової мови	6	2
3	Науковий текст як комунікативний блок	2	
4	Культура читання наукового тексту	2	
5	Редагування наукового тексту	2	
6	Наукова стаття як самостійний науковий твір	4	
7	Наукова рецензія і науковий відгук	2	2
8	Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії, полеміці	4	
9	Комп'ютерна презентація наукового виступу	4	2
	Разом	34	8

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Наука як феномен культури. Наука як вища форма інтелектуальної самореалізації особи.	10	
2	Науковий ідіостиль. Науковий діалог. Діалогова позиція наукового наставника. Роль ученого-наставника у формуванні мовної особистості молодого дослідника	10	
3	Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник.	10	
4	Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін.	10	
5	Елементи наукового стилю української мови в давній книжній українській мові. Наукові твори Київської Русі.	10	
6	Новий стиль наукового мовлення у праці "Із секретів поетичної творчості" І.Франка. Домінанти наукової творчості у мовознавчих студіях О. Потебні, М.Драгоманова. "Десять заповідань простого писання і редагування" І.Огієнка. "Уваги до сучасної української літературної мови" О.Курило.	10	

7	Українська наукова мова у працях мовознавців і термінологів К.Городенської, С.Єрмоленко, С.Караванського, Т.Кияка, О.Кочерги, М.Кратка, Л.Мацько, Н.Непийводи, В.Перхач, Л.Полюги, О.Пономаріва, Р.Рожанківського, О.Сербенської, Л.Симоненко та ін.	20	
8	Оформлення списку використаних джерел: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку. Оформлення електронних джерел інформації. Оформлення прізвищ та ініціалів у науковому тексті та у списку використаних джерел.	10	
9	План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту: членування тексту на смілові блоки; визначення основної думки кожного виділеного смислового блоку; формулювання пунктів плану. Графічна культура оформлення плану.	5	
10	Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка.	5	
11	Компоненти вступу: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині, методи дослідження, джерельна база; аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які спирається автор; виділення питань, яким присвячується стаття; формулювання мети і завдання статті.	6	
12	Композиція виступу: блоки, акумуляція деталей, акцентування суттєвих моментів. Визначення проблем дискусійного характеру.	5	
13	Редагування наукового тексту		
14	Комп'ютерна презентація наукового виступу		
	Разом	111	

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Горошкіна О. М., Шутова Л. І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник для аспірантів / О. М. Горошкіна, Л. І. Шутова. – Луганськ : Світанок, 2013. – 138 с.
2. Колоїз Ж. В. Українська наукова мова : [практикум] / Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : КДПУ, 2017. – 135 с.

3. Мацько Л. І. Українська наукова мова (теорія і практика) : навчальний посібник / Л. І. Мацько, Г. О. Денискіна. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. — 272 с.
4. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради : навчальний посібник / О. Д. Пономарів. — 2-ге вид., стереотип. — К. : Либідь, 2001. — 240 с.
5. Семеног О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник/О.М.Семеног. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 216с.
6. Семеног О. М. Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика [Текст] : монографія / О. М. Семеног, О. І. Земка. – Суми : Ніко, 2014. – 254 с.

Додаткові:

1. Антисуржик / ред. А. Сербенська. – Львів: Світ, 1994. – 150с.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. — К. : Радянський письменник, 1970. — 254с.
3. Арутюнова Н.Д. Диалогическая модальность и явление цитации // Человеческий фактор в языке: Коммуникация, модальность, дейксис /Под ред. Булыгиной Т.В. – М.: Наука, 1992. – С. 52–79.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. — К.: Видавничий центр "Академія", 2004. — 344с.
5. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: навчальний посібник / Н. В. Ботвина. — К. : «АртЕк», 1999. — 264 с.
6. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови: Навч посіб.- Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.-256с.
7. Голик С. В. Науковий дискурс : основні напрями дослідження / С. В. Голик // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2016. – Вип. 14. – С. 45–49.
8. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність: Збірник наук. праць. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С.11–14.
9. Дротянко Л. наукова і побутова мови у процесі взаємопроникнення культур //Вісник НАН України. - 2005.-№11.-С.51-58.
10. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. – К., 1970. – 306 с.
11. Левченко О. Науковий стиль: культура мовлення : навчальний посібник / О. Левченко. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 204 с.
12. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови.-К.: ВЦ "Академія", 2007.- 360 с.
13. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Вища школа, 2003. – 311 с.

14. Непийвода Н. Мова української науково–технічної літератури (функціонально–стилістичний аспект). –К.: ТОВ "Міжнар. фін. агенція", 1997. – 303с.
15. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наук. думка, 1976. – 287 с.
16. Основи культури наукового мовлення : навчально-методичний посібник / уклад. І. М. Плотницька, О. П. Левченко, З. Ф. Кудрявцева / за заг. ред. І. М. Плотницької. – К. : НАДУ, 2011. – 80 с.
17. 320. Селігей П. О. Мовна свідомість : структура, типологія, виховання / П. О. Селігей. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 118 с.
18. Селігей П. Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт //Вісник НАН України, 2007.-№9.-с. 20-28.
19. Селігей П.О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми //Мовознавство. – 2007. – №3. – С. 48–61.
20. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : [підручник] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
21. Сербенська О. Культура усного мовлення: Практикум: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 216с.
22. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. – К.: НАДУ, 2008. - 184 с.
23. Умберто Еко. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки / Пер. за ред. О.Глотова. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 224 с.
24. Шепітько С. Компонента наукового дискурсу / С. Шепітько // Наукові записки. – Вип. 89 (5). – Серія : Філологічні науки (мовознавство) : у 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С.164–167.
25. Шепітько С. В. Науковий віа академічний дискурс : питання типології / С. Шепітько // Вісник ХНУ. – 2014. – № 1102. – С. 76–78.
26. Томахів М. В. Англomовний науковий дискурс : сучасний стан та перспективи подальших досліджень / М. В. Томахів // Одеський лінгвістичний вісник. – 2015. – № 5. – С. 154–157.
27. Циткіна Ф.А. Деякі аспекти зіставного аналізу наукових текстів // Мовознавство. – 1987. – №4. – С. 43–48.
28. Чак Є. Д. Складні випадки правопису та слововживання. — К. : А.С.К., 1998. — 272с.
29. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації : монографія / Т. В. Яхонтова. — Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. — 420 с.

Статті автора

Семеног, О. М. Науковий текст як засіб професійної самореалізації дослідника [Текст] / О. М. Семеног // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва,

Б. В. Год, О. В. Єременко та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – № 7 (25). – С. 286–294.

Семенов, О. Академічна лекція як професійний комунікативний феномен [Текст] / О. Семенов // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. – Київ, Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2011. – Вип. 2. – С. 113–121.

Семенов, О. М. Культура роботи вчителя-дослідника з текстом наукової комунікації [Текст] / О. М. Семенов // Українська мова й література в сучасній школі – 2013. – № 11. – С. 2–8.

Семенов, О. М. Науковий наставник як українська мовна особистість [Текст] / О. М. Семенов // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) : зб. наук. пр. / за ред. академіка Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 5. – С. 273–279.

Семенов, О. М. Академічна лекція і академічний учитель в цифрову епоху: праксеологічний підхід [Текст] / О. М. Семенов // Фізико-математична освіта : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Фізико-математичний факультет ; редкол.: Ф. М. Лиман, В. С. Іваній, М. В. Каленик та ін. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – Вип. 2 (12). – С. 140–146.

Семенов, О. Наукові заходи як засіб вияву культури наукової комунікації дослідника [Текст] / О. Семенов // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2011. – Вип. 3 (1). – С. 83–92.

Семенов, О. М. Роль особистості Вчителя у формуванні культури наукового дослідження [Текст] / О. М. Семенов // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 368–376.

Словники

1. Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова. Практичний словник–довідник. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Франка, 2005. – 88 с.

2. Бук С. 3000 найчастотніших слів наукового стилю сучасної української мови / Наук. ред. Ф. С. Бацевич. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 192 с.

3. Вассер С. П., Дудка І. О., Єрмоленко В. І., Зерова М. Д., Ільченко А. Я. Російсько-український словник наукової термінології: Біологія. Хімія. Медицина / НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні / О. Л. Бельгард (ред.). — К. : Наук. думка, 1996. — 660с.

4. Гринчишин Д. Г., Капелюшний А. О., Пазяк О. М., Сербенська О. А., Терлак З. М. Словник труднощів української мови: Близько 15000 слів / С. Я. Єрмоленко (ред.). — К. : Радянська школа, 1989. — 336с.

5. Дзюбишина-Мельник Н. Я., Дужик Н. С., Єрмоленко С. Я., Ленець К. В., Пустовіт Л. О. Культура мови на щодень / НАН України; Інститут української мови / С. Я. Єрмоленко (ред.). — К. : Довіра, 2000. — 170с.

6. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С.Я.Єрмоленко (ред.). – К.: Либідь, 2001. – 224с.
7. Караванський С. Російсько–український словник складної лексики. – К.: Вид. центр "Академія", 1998. – 712 с.
8. Карачун В.Я. Орфографічний словник наукових і технічних термінів: Правопис. Граматика: Понад 30 000 слів. – К.: Криниця, 1999. – 524с.
9. Кочерган М.П. Словник російсько–українських міжмовних омонімів. – К.: Академія, 1997. – 400 с.
10. Пономарів О.Д. Фонема г і г: Словник і коментар. – К.: Вид. центр "Просвіта", 1997. – 40 с.
11. Практичний словничок нормативних висловів / Упоряд. А. Сербенська. – Львів: НТШ, 2002. – 35с.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.
13. Словник–довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – 367 с.
14. Струганець Л. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2000. – 87 с.
15. Українська мова: Енциклопедія / НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні; Інститут української мови / В.М. Русанівський (голова ред. кол.). – 2. вид., випр. і доп. – К.: Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.
16. Фразеологічний словник української мови. У 2 книгах. Друге видання. – К.: Наукова думка. – 1999. – Кн. 1, 2.
17. Шевчук С.В. Разом, окремо, через дефіс. А–Я: Орфографічний словник: 32000 слів: Найуживаніші слова і словосполучення. Найновіші запозичення. Спеціальна різногалузева термінологічна лексика. – К.: А.С.К., 2006. – 416 с.

Інтернет-ресурси

<http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>
<http://chak-chy-pravylny-my-hovorymo.wikidot.com/>
<http://kultura-movy.wikidot.com/>
<http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>
<https://www.facebook.com/groups/240422139717865/>
https://www.univer.kharkov.ua/ua/general/univer_today/news?news_id=9141&fbclid=IwAR2qHhaUMHbJJ6gbF_zmHIBOYJ99raUkzoNY9GuYmnSWuYzCEgs_jUtiqIE

Додаток до робочої навчальної програми
КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ,
поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрзняй: інфо-медійна грамотність»

Назва навчальної дисципліни, семестр викладання у 2020-2021 навчальному році	Культура наукової мови
Автор / автори навчальної програми, викладачі дисципліни	Доктор педагогічних наук, професор Олена Семенов, аспірантка Наталія Пономаренко.
Тип дисципліни	Нормативна
Кількість студентів, які будуть навчатися за програмою, курс, спеціальність (освітня програма)	10 студентів Курс: п'ятий. Спеціальність (освітня програма): галузь знань – 01 Освіта спеціальність – 014 Середня освіта (Українська мова і література) освітня-програма/програми – Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)
Кількість аудиторних годин / кількість аудиторних годин, які присвячені темам з інфомедійної грамотності (ІМГ), їх розподіл за видами роботи: лекції / практичні заняття / лабораторні заняття	Лекційні години Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника (2 години) Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси (1 година) З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови (2 години) Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти (2 години) Мовне оформлення наукового тексту (2 години) Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби (1 година) Редагування наукового тексту (1 година) Наукова рецензія і науковий відгук (1 година) Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки (1 година) Наукова дискусія (1 година) Комп'ютерна презентація наукового виступу (1 година) Практичні заняття

	<p>Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника (2 години)</p> <p>Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси (1 година)</p> <p>З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови (2 години)</p> <p>Редагування наукового тексту (1 година)</p> <p>Наукова рецензія і науковий відгук (1 година)</p> <p>Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії, полеміці (1 година)</p> <p>Комп’ютерна презентація наукового виступу (1 година)</p>
<p>Кількість годин самостійної роботи студента, які виділяються на виконання індивідуальних завдань з інфомедійної грамотності (із зазначенням видів роботи)</p>	<p>30 годин</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка макету дистанційного класу з предмету «Культура наукової мови». 2. Підготовка рецензій на публічні наукові виступи. 3. Підготувати портфолію «Вчимося на помилках», яке б складалося з аналізу наукових текстів. Для пошуку цих текстів користуйтеся пошуковими науковими порталами.
<p>Види контролю (поточного і підсумкового) за дисципліною</p>	<p>залік</p>

Система вправ з ІМГ до курсу «Культура наукової мови»

Тема, навчальний час, який виділяється на неї

Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника (4 години)

Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї.

Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника (4 години)

Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою:

критичне мислення, інформаційна грамотність, інноваційність, розвиток креативності, медіаграмотність візуальна грамотність.

Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / лабораторні заняття / СРС: практичне заняття.

Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання тощо: групова робота.

Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції/презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ

План практичного заняття

Теоретичні питання

1. Мета, завдання, сфера використання, основні функції наукового стилю.
2. Підстилі наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота (курсова, дипломна, магістерська), дисертація, доповіді, тези.
3. Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо). Науково-популярний підстиль і його жанри.
4. Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракти та інструкції для підприємств, резюме, повідомлення про досліді, інструкція, науковий звіт, аналітична записка, службовий лист, устав, положення).

5. Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис.
6. Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник.
7. Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін.
8. Традиційні стильові ознаки наукової мови (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність і однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність, безособовість та ін.). Образність та експресивність у науковому стилі. Інформативна та перформативна функції наукової мови.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуйте есе «Учитель-словесник у вимірах компетентнісної парадигми освіти» на матеріалі заняття спільно із учителькою української мови та літератури Сумської гімназії № 1, учителем-методистом Аллою Василівною Баєвою. Короткі тези оформіть за епіграфом «Випускники Сумського педагогічного» на сторінці ресурсного центру професійного розвитку вчителя української мови і літератури. Покликання на блог: (<https://allabaeva.blogspot.com/?fbclid=IwAR2yjXhyAn6MKWSNiKyqhYAz2PHOIQIBmm40OnBmMMa0s2oZqQwWRNbKEoA>)

Завдання 2. Перегляньте виступ Семеног О.М. стосовно підручників і посібників для старшої і вищої школи <https://www.youtube.com/watch?v=MkX4jXXHc04>. Охарактеризуйте у вигляді коротких тез, які критерії з поданих нижче, висвітлюються у виступі :

1. Дотримання в підручнику вимог Державного стандарту загальної середньої освіти.
2. Відповідність навчальній програмі щодо структури, обсягу і розгляду матеріалу, співвідносність розділів, параграфів з навчальним часом, відведеним на його вивчення.
3. Дотримання вимог щодо побудови текстів, виділення в них основного змісту і доповнення (запитань, пояснення лінгвістичного матеріалу, посилання на попередні параграфи, інші навчальні книги тощо).
4. Наявність у підручнику таких структурних елементів, як вступ, висновки, узагальнювальні тексти, наочні схеми, таблиці, що ілюструють змістово-логічні, структурно-функціональні зв'язки фрагментів навчального матеріалу в загальній системі предмета, завдання для систематизації.
5. Умотивованість поділу навчального матеріалу на розділи, їх послідовність, наявність зв'язків між ними; цілісний виклад матеріалу в підручнику.

6. Оптимальність обсягу підручника, співвіднесення його із предметним змістом, можливістю забезпечити опанування учнем програмового змісту в результаті навчальної діяльності як під керівництвом учителя, так і самостійно.

7. Відбір й наявність базових знань у системі, що забезпечує їхнє міцне засвоєння.

8. Диференціація знань: за видами (теорія, поняття, правило, приклади тощо); за фундаментальним спрямуванням (найбільш важливі базові й опорні приклади); за системно-творчим фактом (частина цілого, ціле як частина, системи більш високого рівня, додатковий матеріал тощо).

9. Наявність у підручнику вправ на порівняння, вибірковий аналіз, розпізнавання та виділення основного, встановлення взаємозв'язку, групування, класифікація, узагальнення та систематизація тощо.

10. Методологічна обґрунтованість у підручнику, розкриття основних понять, фактів, висновків, теорій.

11. Розгляд системи знань в єдності з методами пізнання, застосування знань на практиці.

12. Розкриття наукових положень відповідно до досягнень сучасної лінгвістичної теорії.

13. Наявність змістових ліній та дидактичних прийомів для забезпечення усвідомлення і розуміння учнями теоретичних пояснень і емпіричних даних у навчальному матеріалі.

14. Чіткість аргументацій, логічність побудови висновків.

15. Коректність уведення наукових понять, їхня відповідність усталеній термінології.

16. Віддзеркалення еволюції наукових ідей, ролі діячів науки, насамперед вітчизняних учених, у розвитку мовознавчої науки.

17. Зв'язок змісту підручника з життям, із завданнями виховання дитини як особистості, забезпечення розвитку її здібностей й обдаровувань.

18. Наявність навчальних ситуацій, різнорівневих завдань, для формування ключових компетентностей, а також для самоосвітньої діяльності.

19. Наявність ситуацій, які створюють умови для педагогічної творчості учителя.

20. Наявність ситуацій, які сприяють формуванню життєвої компетенції (тобто, які можуть знадобитися в повсякденному житті).

Завдання 3. 17 квітня 2020 р. 10-а міністерка освіти і науки України Лілія Гриневич взяла участь в Антикризовому національному онлайн-EdCamp “Тримай п’ять, освіто!”. Її виступ про проблеми, уроки та наслідки пандемії для освіти став найпопулярнішим за кількістю зареєстрованих на сесію учасників та за кількістю подальших переглядів на YouTube-каналі EdCamp.

Освіта після пандемії. Частина 1. Уроки, можливості, прогнози
<https://nus.org.ua/view/osvita-pislya-pandemiyi-chastyna-1-uroky-mozhlyvosti-prognozy/?fbclid=IwAR1-roPXt4xRrfAqSGyO7ruqCZDj9cJCQOIMzoRe99XnCGn5ljByZZegZmE>

Запишіть ключові тези виступу.

Завдання 4. Здійсніть огляд національних лінгвістичних ресурсів Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, специфіку їх використання у підготовці майбутніх учителів-словесників до формування академічної культури (термінологічної, лексикографічної) учнівської молоді (за нашим вебінаром із Надутенко М., к. філологічних наук, науковий співробітник відділу лінгвістики Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, керівник Загальноукраїнського центру словникарства)

Завдання 5. За прикладом (у Херсонському державному університеті стартував новий онлайн-проект «Карантинний щоденник науковця». Сьогодні ви дізнаєтеся про етимологію та правопис слова «коронавірус» (<https://www.facebook.com/khersonstateuniversity/videos/672632679974583/UzpfSTEwMDAxMDQ0NjA5Mzg0MDpWSzoxMDc1OTE3NzIyNzg0MzMzMy/>) створіть свою відеорозповідь про слово, яке якнайкраще характеризує наш факультет.

Завдання 6. Кодекс академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка, Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності визначають правила і норми академічної доброчесності науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти університету. Прокоментуйте ці правила.

Завдання 7. Проаналізуйте наш вебінарів з академічної культури, проведений спільно із М.Вовк «Мовна культура дослідника»

Завдання 8. Перегляньте теми наукових робіт МАН з української літератури (2019р.). Висловіть власну точку зору до нормативності формулювання назв наукових робіт.

1. Експресивна функція чисел у поезиці В. Стуса (збірка «Палімпсести»).
2. Особливості використання історичного першоджерела в поезіях Ліни Костенко «Горислава-Рогніда» та «Древлянський триптих».
3. Мотив очищення слізьми в художньому мисленні українських поетів.
4. Мотиви лірики Володимира Москвича.
5. Інтерпретація інтермедіальних кодів образотворчого мистецтва в поезії Миколи Зерова.
6. Екзистенціал «свобода» у творчості Лесі Українки та Василя Стуса: компаративний аналіз.
7. Національно-модерні тенденції у творчості Василя Голобородька.
8. Дискурс поезії Павла Гірника крізь призму екзистенціалізму.
9. Поетична творчість Марії Матіос.
10. Художнє моделювання символічного універсуму поезії Івана Малковича.

Завдання 9. Напишіть есе на тему «Аргументація – важлива навичка учня», опрацювавши виступ учительки Людмили Ющенко. Формування навичок аргументації на уроках мови <https://www.youtube.com/watch?v=50tt1NVKPV0>

Завдання 10. Напишіть аналітичний огляд заняття, проведеного спільно із Н.Пономаренко «Мовленнєва та медіакомпетентність здобувача освіти: точки перетину». Подайте цей огляд на сторінці ресурсного центру.

Завдання 11. Підготуйте дискусію «Чи потрібно вдосконалювати структуру шкільних підручників з української мови на сучасному етапі?» (за матеріалами журнальних публікацій) за допомогою Padllet.

Завдання 12. «Аналіз підручників з української мови» (кожен студент аналізує окремий шкільний підручник з поданого переліку на с. 91) за об'єднаними схемами аналізу підручника

СХЕМА АНАЛІЗУ ПІДРУЧНИКА

Автори, назва, видавництво, рік видання підручника, загальна кількість сторінок.

Науковість змісту підручника

1. Дотримання в підручнику вимог Державного стандарту загальної середньої освіти.

2. Відповідність навчальній програмі щодо структури, обсягу і розгляду матеріалу, співвідносність розділів, параграфів з навчальним часом, відведеним на його вивчення.

3. Дотримання вимог щодо побудови текстів, виділення в них основного змісту і доповнення (запитань, пояснення лінгвістичного матеріалу, посилання на попередні параграфи, інші навчальні книги тощо).

4. Наявність у підручнику таких структурних елементів, як вступ, висновки, узагальнювальні тексти, наочні схеми, таблиці, що ілюструють змістово-логічні, структурно-функціональні зв'язки фрагментів навчального матеріалу в загальній системі предмета, завдання для систематизації.

5. Умотивованість поділу навчального матеріалу на розділи, їх послідовність, наявність зв'язків між ними; цілісний виклад матеріалу в підручнику.

6. Оптимальність обсягу підручника, співвіднесення його із предметним змістом, можливістю забезпечити опанування учнем програмового змісту в результаті навчальної діяльності як під керівництвом учителя, так і самостійно.⁶²

7. Відбір й наявність базових знань у системі, що забезпечує їхнє міцне засвоєння.

8. Диференціація знань: за видами (теорія, поняття, правило, приклади тощо); за фундаментальним спрямуванням (найбільш важливі базові й опорні приклади); за системно-творчим фактом (частина цілого, ціле як частина, системи більш високого рівня, додатковий матеріал тощо).

9. Наявність у підручнику вправ на порівняння, вибіркового аналізу, розпізнавання та виділення основного, встановлення взаємозв'язку, групування, класифікація, узагальнення та систематизація тощо.

10. Методологічна обґрунтованість у підручнику, розкриття основних понять, фактів, висновків, теорій.

11. Розгляд системи знань в єдності з методами пізнання, застосування знань на практиці.

12. Розкриття наукових положень відповідно до досягнень сучасної лінгвістичної теорії.

13. Наявність змістових ліній та дидактичних прийомів для забезпечення усвідомлення і розуміння учнями теоретичних пояснень і емпіричних даних у навчальному матеріалі.

14. Чіткість аргументацій, логічність побудови висновків.

15. Коректність уведення наукових понять, їхня відповідність усталеній термінології.

16. Віддзеркалення еволюції наукових ідей, ролі діячів науки, насамперед вітчизняних учених, у розвитку мовознавчої науки.

17. Зв'язок змісту підручника з життям, із завданнями виховання дитини як особистості, забезпечення розвитку її здібностей й обдаровувань.

18. Наявність навчальних ситуацій, різнорівневих завдань, для формування ключових компетентностей, а також для самоосвітньої діяльності.

19. Наявність ситуацій, які створюють умови для педагогічної творчості учителя.

20. Наявність ситуацій, які сприяють формуванню життєвої компетенції (тобто, які можуть знадобитися в повсякденному житті).

Структура змісту

1. Чіткість і послідовність структурування навчального матеріалу.

2. Наявність інтегровальних розділів у підручнику.

3. Рівномірність розподілу між розділами.

4. Послідовність етапів роботи всередині розділу, параграфу (ключові питання, рекомендації тощо).

Доступність змісту

1. Відповідність складності та обсягу матеріалу можливостям його засвоєння учнями певної вікової групи на належному рівні й за встановлений час; особистісна зорієнтованість навчального матеріалу.

2. Відповідність основних питань, завдань, вправ, практичних робіт, завдань з розвитку зв'язного мовлення віковим особливостям учнів.

3. Придатність змісту підручника для організації самоосвіти учнів, розвитку творчого мислення, формування узагальнювальних та інших груп компетентностей.

4. Наочність і конкретність викладу матеріалу в підручнику.

5. Достатність довідкового забезпечення.

6. Наявність у тексті підручника елементів пояснення (роздуми, доведення, висновки тощо).

7. Відповідність лексико-синтаксичної складності тексту віковим особливостям, емоційності викладу.

8. Дотримання узгодженості із суміжними предметами, наступності раніше вивченого матеріалу.

Навчально-методичний апарат

1. Методична доцільність системи введення наукових понять, основних положень і висновків, вибору способу викладу.

2. Наявність засобів підвищення мотивації до навчання, розвитку інтересів учнів до предмета.

3. Наявність засобів самоконтролю і самооцінки засвоєння теоретичного й практичного матеріалу.

4. Прикладна спрямованість змісту.

5. Методична цінність ілюстративного матеріалу, достатність і доцільність апарату орієнтування (передмова, зміст, рубрикації, сигнали-символи, покажчики різних типів, колонтитул (заголовки розділів, параграфів тощо).

6. Чіткість зображеного на ілюстраціях.

7. Супроводження ілюстрацій підписами, текстами; їх доречність.

8. Унаочнення ілюстрацією потрібної інформації.

9. Ілюстративний матеріал як самостійне джерело інформації.

10. Наявність графіків, схем, таблиць, діаграм; їх практичне застосування.

Придатність до самостійного використання

1. Визначення чітких завдань на навчальний рік у підручнику.

2. Визначення завдань кожного розділу.

3. Визначення завдань на кожен урок.

4. Відповідність навчальних завдань вимогам програми.

5. Наявність завершальних структурних складників (підсумок, узагальнювальна таблиця, інтегрувальна ситуація, тестових завдань, узагальнювальної вправи тощо).

6. Аргументованість висновків.

7. Рекомендації з використання додаткових засобів навчання (аудіовізуальних та відеоматеріалів, наочних посібників, електронних ресурсів тощо).

Засоби полегшення роботи з навчальною книгою

1. Наявність у підручнику передмови (вступу).

2. Наявність у вступі чи передмові пояснення щодо способів послуговування підручником для учнів і вчителів.

3. Наявність додатків, словників, довідкових та інших таблиць.

Пропоновані методики

1. Наявність взірців виконання вправ і завдань.

2. Наявність пропозицій щодо написання текстів (рефератів, переказів творів, ділових паперів тощо).

3. Наявність інтерактивних, колективних, індивідуальних форм роботи.

4. Наявність порад учням щодо розв'язання навчальних проблем.